

JUDITH NAB PRODUCTIES PRESENTEERT

TERWIJL WE SLIEPEN

OVER VRIJHEID EN VLUCHTEN,
VREDE EN OORLOG,
DOOR DE OGEN VAN HET KIND

EEN THEATRALE INSTALLATIE DIE JE ONDERDOMPELT IN EEN BETOVERENDE WERELD VAN
DRIEDIMENSIONALE FILM, (KINDER)TEKENINGEN, INTERVIEWS EN OPTISCHE ILLUSIES

REFLECTIEVERSLAG 2025 & VOORUITBLIK

INHOUD

RECENSIES

Oorlogskinderen vol verwondering en kracht Scènes.nu

Theaterinstallatie met asielkinderen roept bewondering op Theaterkrant

EDUCATIEPROGRAMMA Simone van de Goor / Judith Nab / Dilek Yildirim / Doenja van Heemsbergen

Denk- en Tekenateliers in de klas

Ik ben Dilek,

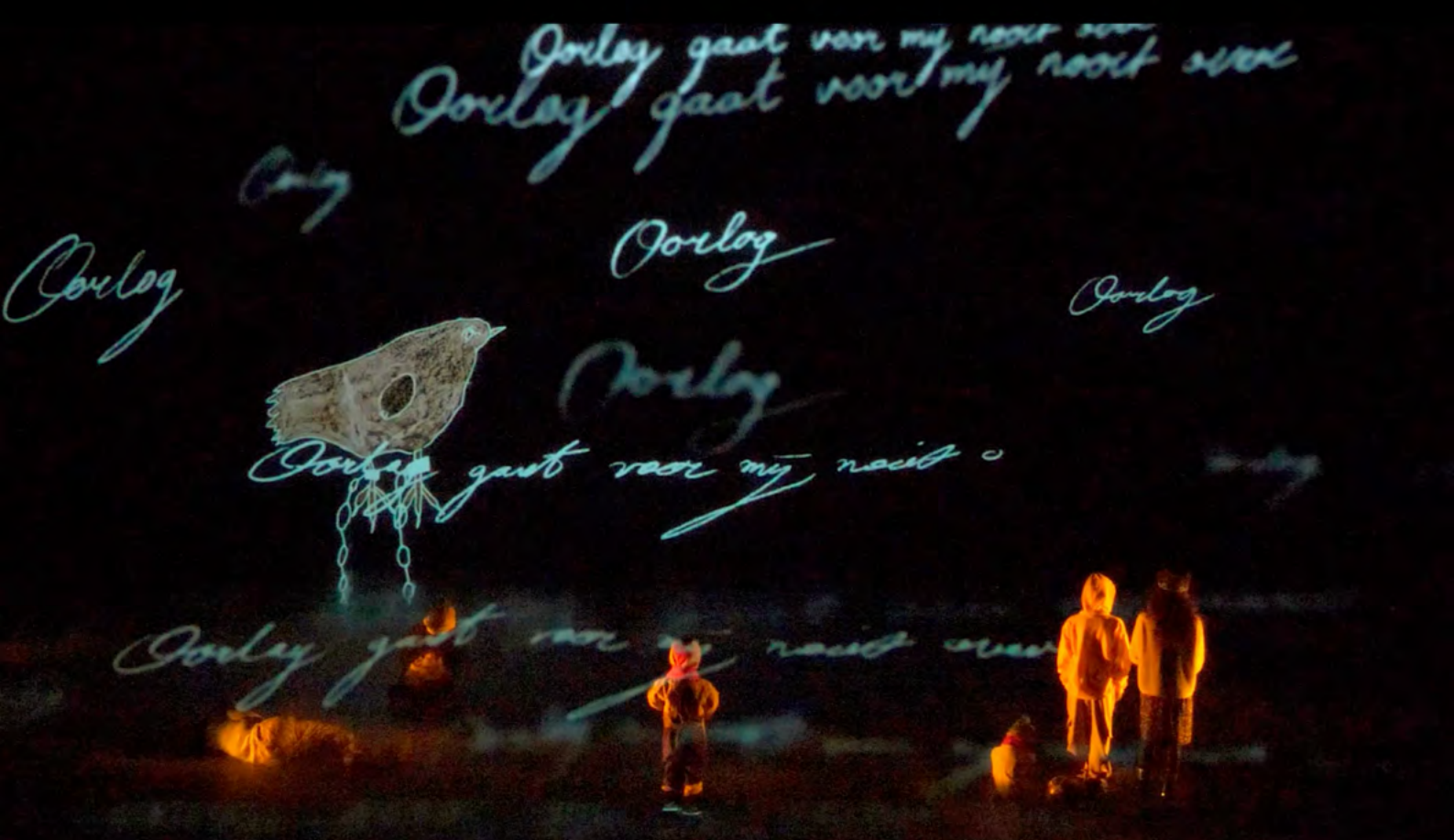
Filosoferen in de kring

Kunstenaars over vrijheid en oorlog

SCHOOLPROGRAMMA IN HET THEATER Doenja van Heemsbergen / Paulien Hilbrink

TEKST UIT DE VOORSTELLING Imad Kanju

TERUGBLIK EN VOORUITBLIK Judith Nab

Oorlogskinderen vol verwondering en kracht

Scènes.nu | 11 11 2025 | door Jos Schuring

‘Weet iemand waar we zijn?’ De kinderen in het bos klinken niet wanhopig, maar vooral nieuwsgierig. Het is de eerste scène in de theatrale installatie *Terwijl we slapen* van theatermaker Judith Nab over ontheemde kinderen. Vanuit de theaterzaal kijken we in een prachtige donkere diepte met poppen op de voorgrond en animaties op een gaasdoek daarachter.

Direct bij binnenkomst word je een andere wereld ingezogen. Een wereld vol fantasie en schoonheid, maar ook oorlogsgeweld. Links zien we een hoofd dat begint te praten. Het is Imad Kamju die ooit van Irak naar Nederland is gelopen en nu in een AZC woont in Zutphen. Samen met hem en kunsteducator Simone van der Goor sprak Nab met kinderen maar ook volwassenen uit het AZC. Het resulteert in een verrassende multimediale voorstelling die verwondering en kracht ademt.

Nab heeft haar installatie gemodelleerd naar *De blinden* van Maurice Maeterlinck. Een zogenoemd statisch drama over radeloze vluchtelingen die klem zitten. Zo horen we over Huma, een Turks meisje van wie de moeder zonder reden in de gevangenis belandde. Centraal staan de kinderen in het bos, ze komen uit de oorlog maar waar ze heen gaan? Van een van hen is de moeder verdwenen. Terwijl ze slapen. Het waarom krijgen we niet mee. De poppen op het toneel lijken te kijken naar wat zich op het gaasdoek afspeelt en dat is nogal wat. Er groeien getekende planten, we zien spelende en dansende kinderen maar ook oorlog. De nadruk ligt echter op de kinderen en hun energie. *Terwijl we slapen* is geen uitgesproken jeugdvoorstelling, maar veel meer een filmische collage waarbij de onbevangenheid van kinderen juist volwassenen zou kunnen inspireren.

In een prachtig poëtische filmische voorstelling geeft de kunstenaar kinderen een stem. Dat blijkt ook in een korte toelichting van Judith Nab. ‘Het idee ontstond nadat het Coda museum in Apeldoorn vroeg om een project voor jongeren over de Tweede Wereldoorlog met als boodschap: Dit nooit weer. Ik twijfelde omdat ik niet wilde dat jongeren zich verantwoordelijk zouden gaan voelen voor de gruwelen van de oorlog. Vrijheid maar dus ook oorlog leeft bij kinderen en daar willen ze dus best over praten. Na ontmoetingen op scholen en in het azc kwam een groepje naar mijn atelier om te tekenen, te kletsen en te spelen. Er ontstonden als vanzelf scènes. Een meisje van zeventien maakte een gedicht over hoe heerlijk het is in de armen van je moeder. Ik was erg onder de indruk, maar ik wil geen sier maken met hun verdriet. Ik was erg geraakt door de kinderen en hun verhalen en vroeg me af wat ik daarmee kon doen. We zijn een krant gaan maken en later is daar deze installatie uit voort gekomen. Volwassenen onderschatten kinderen vaak. Zij kunnen veel meer aan dan veel mensen denken. Ik vind dat we allemaal beter naar kinderen moeten luisteren.’

Judith Nab werkt sinds jaar en dag samen met componist Simone Giacomini, sparringpartner Tessa Janssen en animator Frederieke Mooij. Met hen maakte ze ook *Mijn huis, de rest van de wereld en daarbuiten* dat in heel Europa te zien was.

THEATERINSTALLATIE MET ASIELKINDEREN ROEPT BEWONDERING OP

Theaterkrant | 06 09 2025 | door Tuur Devens

Verlaten vluchtelingen. Meer dan 130 jaar geleden schreef Maurice Maeterlinck *De blinden*, een 'statisch drama': een stuk over de existentiële angst van een groep blinde vluchtelingen die wanhopig achterblijven als hun leider verdwijnt. Judith Nab heeft samen met een groep kinderen uit asielcentra en met volwassen vluchtelingen hun verhalen, gevoelens van eenzaamheid en radeloosheid, verdriet en vreugde in de verhaalstructuur van *De blinden* gegoten.

Dat alles in een beeldrijke 3D-visuele theaterinstallatie. Een voorstelling die sprookjesachtig overkomt, in poëzie in beeld en woord, in eenvoud en schoonheid. Nabs vorig project *Mijn huis, de rest van de wereld en daarbuiten* was een groots opgezette installatie waarin je van de ene al dan niet virtuele ruimte naar een andere ruimte ging. Je kon er luisteren naar gesprekken tussen wetenschappers en kinderen en kijken naar hun gecreëerde planeet en kosmos. Een prachtinstallatie die op veel plekken in Europa heeft gestaan, en dezer dagen nog in Deventer te bewonderen is.

Deze keer heeft Judith Nab met kinderen uit asielcentra samengewerkt. Ze heeft geluisterd naar hun verhalen, hun verwachtingen, hun dromen en nachtmerries. Dat deed ze samen met volwassen begeleiders, ook vluchtelingen die nog in centra verblijven of die al werk en huis gevonden hadden.

Het verhaal van Huma, een Turks meisje wier moeder onterecht in een Turkse gevangenis werd opgesloten, was de inspiratie voor de rode draad. We zien en horen kinderen in een bos. Ze zijn gevlucht uit oorlogsgebieden. De moeder is weggegaan, terwijl ze sliepen. Waar is ze, waarom is ze weggegaan, komt ze nog terug?

Deze nieuwe theaterinstallatie is kleiner, ze past op de scène van het schouwburgpodium. Aan de zijkant van het podium zien we de projectie van een hoofd. Het opent zijn ogen, het spreekt. 'Ik ben Imad. Of eigenlijk de stem van Imad. Ik speel hem. Net zoals jij hem ook kan spelen.'

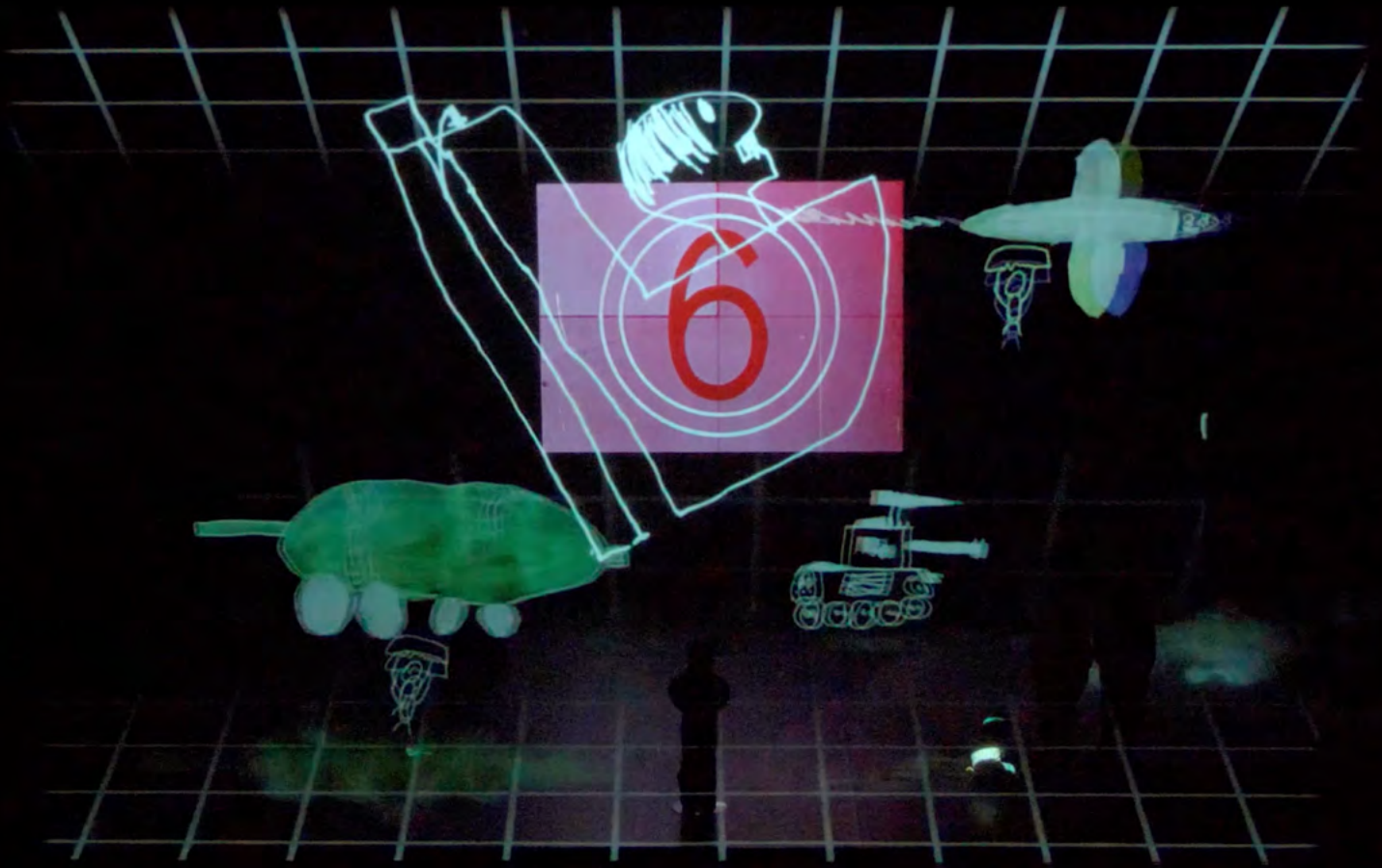
Het is duidelijk dat de voorstelling geen nabootsing wordt van wat er in de echte wereld van vluchtelingen gebeurt. Op en achter het zwarte gaas is er een spel van woorden en beelden, een traag spel waarin werkelijkheid en verbeelding, dromen en verwachtingen, nachtmerries en gevoelens van eenzaamheid samenkomen. Dat spel neemt ons mee in een mooie, zachte stroom van tekeningen, animatie, poppen en klanken, een blijvende stroom van hunkering naar vrijheid, naar empathie.

Imad heeft een krantenartikel gelezen over een 89-jarige vrouw, die als Joods meisje in de oorlog was opgevangen door heel aardige mensen, 'mensen die iedereen als mens zagen. Logisch eigenlijk. Denk je dan.' Bij de bevrijding proeft het meisje voor het eerst chocolade: 'De smaak van vrijheid', riep ze. Het is ook het verlangen van de kinderen op de speelvloer.

Achter het zwarte gaas waarop tekeningen van onder meer bomen, bladeren en een voorbij huppelend hertje geprojecteerd worden, zijn er poppen op het toneel. Ze zijn er de hele voorstelling terwijl rondom hen zich heel veel afspeelt. Ze staan met de rug naar ons toe en lijken levensecht. Ze lijken naar de achterwand te turen, maar naar wat?

Een sterrenhemel fonkelt, planten groeien wild uit het bos, ontvouwen zich tot kleurige bloemen, om dan te veranderen in sneeuwvlokken die de zwarte ruimte een beetje lichter maken. Een jongen klautert uit een getekende boom, een getekende boot brengt hen naar een eiland, silhouetten van lopende en dansende kinderen passeren. Kindertekeningen over oorlog vullen het scherm, en worden afgewisseld met taferelen van gezinnen aan tafel. Het ziet er vredig uit. En dan vallen er ineens bommen. Het is oorlog, en een oorlog gaat in je hoofd nooit over.

Terwijl we sliepen is geen deprimerende voorstelling. De Unheimlichkeit en angst worden in eenvoud en schoonheid verbeeld, niet beklemmend. Je kunt je ingesloten voelen in een bos, maar een bos kan ook ruimte geven. De voorstelling straalt kracht uit, ze is ingetogen, poëtisch, uitgepuurd in tekst en beelden. Indrukwekkend, troostend, empathisch.

EDUCATIEPROGRAMMA

DENK- EN TEKENATELIERS IN DE KLAS

Door:

- Simone vd Goor, kunsteducator
- Judith Nab, kunstenaar
- Dilek Yildirim, leerkracht en vluchteling
- Doenja van Heemsbergen, filosoof

Judith Nab vertelt in de kring: “Ik werk graag samen met kinderen. Kinderen hebben vaak goede ideeën en daar wordt niet goed genoeg naar geluisterd. Kinderen hebben vaak goede, eenvoudige oplossingen voor van alles. Het is daarom van belang dat er beter naar ze geluisterd wordt. Want één ding is zeker: zoals de volwassenen die nu de baas in de wereld zijn het doen, gaat het totaal niet goed.

Wij werken aan een theaterproject over Vrijheid, Vrede en Oorlog. Het gaat over opgroeien in oorlogstijd door de ogen van kinderen. Aanleiding voor dit project is dat er momenteel 80 jaar vrijheid gevierd wordt in Nederland. Het is 80 jaar geleden dat Nederland bevrijd werd en de Tweede Wereldoorlog ten einde kwam. Voor dit project verzamelen we verhalen van mensen; kinderen en volwassenen, soms hebben ze zelf ervaren hoe het is om vrijheid te moeten missen.”

Simone van de Goor vertelt: “Ik heb veel met kunstenaars gewerkt die graag met kinderen of op scholen werkten. Dan gingen we leuke opdrachten verzinnen. Nu gaat het over VRIJ zijn.

Tachtig jaar geleden werd Nederland bevrijd door de geallieerden. De geallieerden waren de landen die tijdens de Tweede Wereldoorlog samen vochten. De belangrijkste geallieerde machten waren Groot-Brittannië, Frankrijk, de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie. Andere landen die zich bij de geallieerden voegden waren onder meer Canada, Australië, China en India. De geallieerden noemden zich vanaf 1942 officieel de Verenigde Naties.

De workshop bestaat uit de volgende onderdelen:

- filosoferen op basis van een aantal vragen,
- Tekenen op basis van opdrachten en geïnspireerd door kunstenaars die het thema oorlog en vrijheid hebben gebruikt
- het maken van een podcast.

In 2024 en 2025 vieren en herdenken we de bevrijding. En dat we sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog in vrijheid leven. Op verschillende momenten en plaatsen in Nederland wordt 80 jaar vrijheid gevierd en herdacht. Waarom? Het is natuurlijk belangrijk dat we ieder jaar herdenken. Het feit dat de oorlog geen geschiedenis is maar nog steeds in de wereld gebeurt, geeft een extra betekenis aan de vrijheidsviering.

In wat voor wereld wil jij leven, hoe maken we die met elkaar?

De generaties die dit allemaal hebben meegemaakt, zijn op een gegeven moment niet meer bij ons. Zij willen graag dat we in Vrede blijven leven. Hun kleinkinderen, de derde generatie is vaak meer dan hun ouders in gesprek geweest met hun opa's en oma's over wat er toen gebeurde. Dus misschien moeten we kleinkinderen of kinderen uitnodigen om een rol te spelen, als vertegenwoordiger van hun grootouders. Ze hebben immers voor onze vrijheid gevochten. Het is zo fijn dat we verschillende meningen kunnen hebben zonder dat we elkaar de kop inslaan of naar de gevangenis moeten.”

Judith: “In Nederland zijn er talloze mensen die geen vrijheid kenden. Eén daarvan is Dilek. Zij vertelt haar verhaal. Daarna mogen jullie een paar vragen stellen.”

Ik ben Dilek.

ik kom uit Turkije. Ik ben opgegroeid in een heel mooi dorp aan zee. Zijn jullie al eens in Turkije geweest? In Turkije zijn er zeeën, bergen en de zon schijnt elke dag. Veel mensen kunnen ook heel lekker koken in Turkije. Maar soms is dat niet genoeg om je goed te voelen. Gek, hè? Wat denk jullie, hoe komt dat? Veel mensen weten niet dat je in Turkije niet mag zeggen wat je denkt. De baas van het land, Erdogan, maakt vooral zichzelf rijk en helpt de gewone mensen niet.

wik woon nu ongeveer drie jaar in Nederland. Tot drie maanden geleden woonde ik in een AZC in Zutphen! Nu woon ik bij een Nederlandse familie in Zwolle. Ik ben getrouwd, ik heb geen kinderen. Maar ik heb een grote familie. Ik heb ouders twee broers en een zus. Zij wonen in Turkije. Na drie jaar heb ik ze in Albanië weer gezien. Inderdaad ik praat met hen via de telefoon, maar elkaar in het echt zien is niet altijd mogelijk. Waarom dat zo is, want ik kan niet naar Turkije. Het is daar niet veilig voor mij.

Toen ik een kind was, had ik geen speelgoed. Ik speelde meestal met zand, modder of dingen uit huis. Ik maakte een huis van een wasmand. Ik maakte een tent van een laken. Mijn speelkameraadjes waren mijn twee broers en mijn zus. Ik was blij met mijn broers en zus. Mijn eerste vrijheid was beperkt door verantwoordelijkheden. Ik moest namelijk ook voor mijn broertjes en zusje zorgen. Ik was toen 11 jaar. Mijn ouders moesten hard werken in de tuin. Ik was daardoor niet altijd vrij. Ze hadden een kleine boerderij met vier koeien, fruitbomen en groentes. Deze verantwoordelijkheid maakte dat ik snel volwassen werd. Mijn vrijheid was dus beperkt.

Eigenlijk ben ik een basisschoollerares en ik hou van kinderen. Ik werkte zes jaar als lerares in Turkije en daarna was ik zeven jaar werkloos. Omdat de baas van het land me ontsloeg en me niet liet werken. Dit gebeurde omdat ik anders dacht dan de baas van het land. Bijvoorbeeld, hij was een dief en ik accepteerde dat niet. Mensen die dezelfde gedachten hadden als hem, werkten in goede banen en verdienden veel geld. Bijvoorbeeld, de vrouw van de baas werkt niet, ze leeft in een paleis, reist over de wereld. Het is niet eerlijk. De baas van het land zorgt voor discriminatie tussen mensen. Hij beoordeelt mensen op basis van hun religie, taal en etniciteit (huidskleur). Ik ben Turks. jullie zijn Nederlands, Surinaams, Afrikaans of Arabisch. Christen, moslim of niet gelovige... Maar zijn we niet allemaal mensen? Wat is het belangrijkste? Eigenlijk hebben we allemaal hetzelfde hart.

Maar zou iedereen niet gelijk moeten zijn? Is dat niet het eerste artikel van de Nederlandse grondwet? Daarom strafte de baas iedereen die geen steun aan hem gaf. Hij gooide mij en veel anderen in de gevangenis. Terwijl ik gewoon lerares wilde zijn. Ik wil graag met kinderen werken. Iedere leerling is voor mij weer leuk om te leren kennen en te helpen om op zijn eigen manier te leren en werken met

hen is een geweldig gevoel. Ik solliciteerde naar werk, maar scholen durfden niet met mij samen te werken. Omdat de baas boos zou worden en ze zou straffen. Zonder eerlijkheid kun je niet vrij leven.

Mijn land was niet meer veilig voor mij. De wetten veranderden elke dag! Ik had twee keuzes:

- 1 Teruggaan naar de gevangenis.
- 2 Mijn land verlaten en een veilige plek zoeken.

Ik koos voor de tweede optie. Dit was geen veilige reis, maar in mijn land blijven was ook niet veilig. Ik nam een risico en kwam hierheen. En nu ik ben hier.

Ik wilde geloven dat alles weer goed zou komen. Dat vraagt om heel veel geduld. Dat ik een normaal en vrij leven zou hebben. Want toen ik hier kwam, was ik nog steeds niet volledig vrij. Omdat ik in Nederland niet vrij kon bewegen en nog niet mocht werken. Vrijheid betekent voor mij natuurlijk ook samen zijn met de familie en de mensen van wie ik hou. In de gevangenis was het ergste voor mij dat ik mijn familie niet kon zien. Ik kon de aarde niet aanraken. Ik kon niet in de schaduw van een boom zitten. Ik kon de zon niet zien opkomen of ondergaan. Alles was beton.

Ik kwam hierheen omdat ik tenminste vrij was om mijn familie via de telefoon te praten. Nu woon ik in Nederland. Ik leer een nieuwe taal. Ik ontmoet nieuwe mensen en leer nieuwe culturen kennen. En het belangrijkste: ik kan dromen.

—
Simone vertelt: Dilek hoorde als kind dat er oorlog werd gevoerd in het land naast Turkije. Dat was angstaanjagend. Gelukkig was het niet bij haar in de straat. Ze kon gelukkig zelf wel spelen met andere kinderen zonder zich zorgen te maken. Pas later toen ze groot was geworden dacht de baas van het land dat Dilek het niet met hem eens was. Maar Dilek was gewoon een juf op school net als hier. Toch hebben ze gezegd dat ze maar in de gevangenis moest gaan zitten en dat was niet bepaald leuk. Dat duurde zo lang dat ze zich afvroeg of ze nog wel VRIJ zou komen. Uiteindelijk hebben ze haar vrij gelaten, ze zeiden: ga maar weg, maar je mag dan nooit meer terugkomen in je land. Daardoor kon ze haar broer en ouders niet zien. Gelukkig heeft ze die nu toch gezien. Ze ging, heel slim naar een land waar ze wel mag komen en daar zijn haar familieleden ook heen gegaan. Ze waren heel blij.

Als mensen nu niet zo bang waren dan kon men gewoon samen leven, ook al was men het niet eens met elkaar. Veel mensen zijn het al oneens nog voordat ze eigenlijk weten waar het over gaat. Dat is best dom. Zo maak je dingen kapot. Het is veel beter wanneer je begrijpt hoe het komt dat iemand anders anders denkt. Soms is iemand gewoon bang. Uiteindelijk zijn we allemaal mensen en zouden we met elkaar samen moeten kunnen leven.

DEEL 1

FILOSOFEREN IN DE KRING

De vragen zijn geprint en een kind kiest een vraag. De kinderen bevragen elkaar en vragen door. Na 15 of 20 minuten doen we een theaterspelletje op je eigen plek in de ruimte. Even lekker bewegen op muziek, dat geeft de hersenen weer zuurstof.

**Moet je
volwassen
worden om
vrij te zijn?**

**Mag je
zomaar
een oorlog
beginnen?**

**Voeren
dieren
oorlog?**

**Kan een
gevangene
vrij zijn?**

**Moet je
altijd
je ouders
gehoorzamen?**

**Hoe ziet
vrede
eruit?**

DEEL 2

KUNSTENAARS OVER VRIJHEID EN OORLOG

We bekijken werken van beroemde kunstenaars.
Hoe kon je vroeger en hoe kan je nu een strijd winnen?
Met mankracht, paarden. En nu?
Met algoritmes? Met onderhandelingen?

Het PICASSO TEKENSPEL

(niet laten zien aan elkaar)

A4 MET ZWARTE STIFTEN

—

Dan een opdracht :

Teken oorlog of teken vrede.

Eerst alleen met zwarte stift.

(Muziek staat aan)

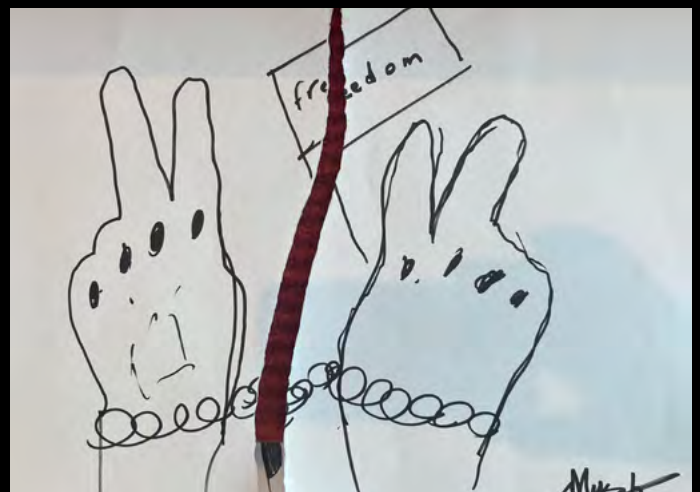
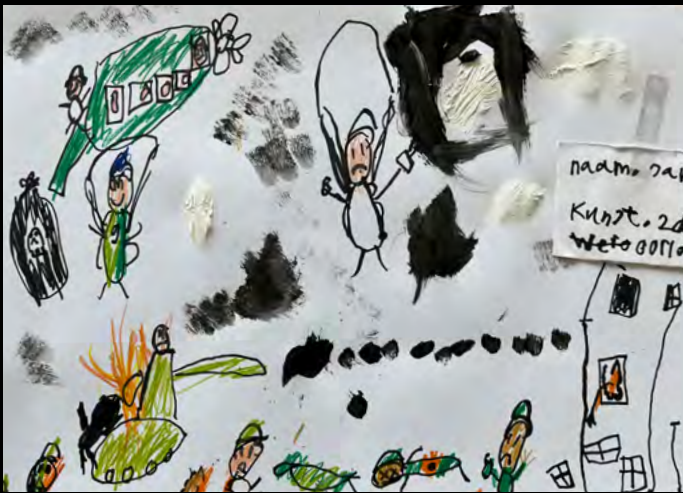
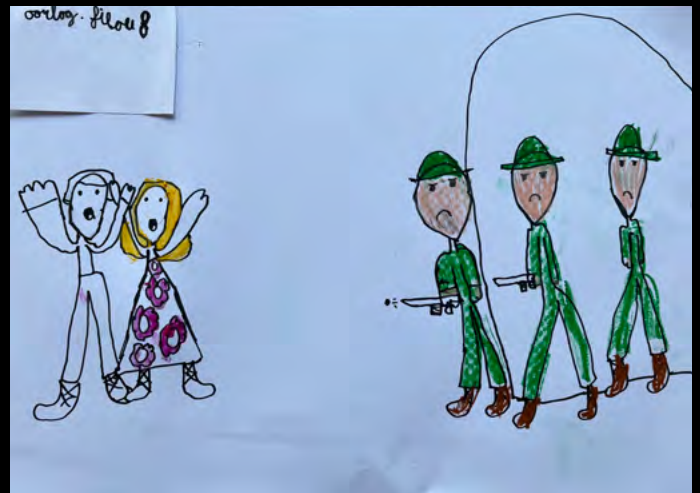
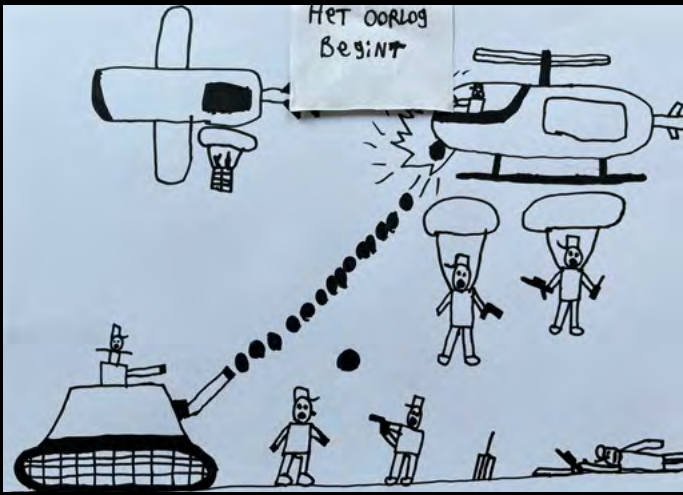
—

Tot slot:

Nu ook met KLEUR erbij!

Podcast opnames worden ondertussen gemaakt in een aparte ruimte.

HET SCHOOLPROGRAMMA IN HET THEATER

Verslag van de filosofie/teken workshop bij Terwijl we slapen

Doetinchem, 13 en 14 mei 2025

Doenja van Heemsbergen, i.s.m. Paulien Hilbrink

Beide werkzaam bij centrum voor kinderfilosofie.

De gesprekken apart bekeken:

1 Bovenbouw Basisschool

De inhoud van het gesprek werd vooral interessant doordat er een vergelijking gemaakt werd tussen oorlog (zoals in Oekraïne) en onvrede bij veel boeren over de stikstofregels en -beperkingen. In het kielzog daarvan kwam een antipathie ten opzichte van asielzoekers en vluchtelingen boven drijven. Mooi dat in een filosofische getint gesprek alles zijn plaats krijgt en onderzocht kan worden. In deze klas waren vanzelf verschillende standpunten vertegenwoordigd en de kinderen waren dapper genoeg om die te uiten. De tegenstellingen die zich zo openbaarden waren vruchtbaar. Er werd gedacht en vergeleken. Dat gebeurt niet altijd in zo'n korte tijd.

Tijdens het korte nagesprek vertelde ik nog even dat de kinderen die ze gezien hadden in de voorstelling asielzoekers waren die nu nog steeds in een AZC zitten en nog geen vaste woonplek hebben. Dit maakte indruk en het werd muisstil. De kinderen over wie ze (een aantal van de leerlingen althans) daarnet nog hadden gesproken als ongewenst, kwamen in een heel ander licht te staan. Er was verwarring, verwondering, niet letterlijk uitgesproken maar voelbaar. Er kwamen wel vragen over de kinderen in de film (die ik helaas niet letterlijk meer weet) en het was duidelijk dat iedereen ineens de mogelijkheid had anders naar hen te kijken, meer als nabij, medekinderen, burens, misschien zelfs potentiële kennissen of vrienden.

Nabijheid doet wonderen voor begrip! Ik heb dit gesprek als heel vruchtbaar ervaren, ondanks de korte tijd. Ook het tekenen was effectief. Ik kon zien dat er dingen in de tekeningen terugkwamen die daarvoor in het gesprek aan bod waren geweest. Het was (in ieder geval bij een groot aantal kinderen) gekoppeld aan wat er aan was voorafgegaan. De tekeningen waren indrukwekkend en vooral de 'boze boeren' waren heel expliciet: inderdaad oorlogs-achtige tafereels met tractoren die naar binnen reden in gebouwen en vlammen.... echt uitingen van boosheid en gefrustreerdheid. Ik was tevens onder de indruk van de verschillende standpunten die in de klas geopenbaard werden en de relativerende werking ervan. Daarop hoop je als kinderfilosoof en dat 'mechanisme' was hier helemaal in werking.

2 Bovenbouw Basisschool – andere groep.

Met deze groep was het gesprek heel anders. Ten eerste doordat het een nagesprek was. Daardoor kwamen de kinderen niet met hun eigen invulling van vrede, oorlog, vrijheid, maar werd er direct ingegaan op wat ze daarnet gezien hadden. De kinderen leken nog onder de indruk te zijn en waren in eerste instantie niet zo spraakzaam. Een beetje verlegen. Wat moet je nu zeggen na zo'n voorstelling waarvan je twijfelt of je het wel begrepen hebt? Ik vind dat mooi... laat maar

even sudderen; mijn ervaring is dat er altijd wel iets komt. Het was muisstil en dan denk ik altijd dat er gewoon hard gedacht wordt en verwerkt wordt. Pas dan kunnen vervolgens de juiste woorden gevonden worden. De juf van deze klas vond dit duidelijk moeilijk. Ze zei: "Nou, kom op jongens, normaal zijn jullie veel spraakzamer!" Misschien had ik toen even moeten zeggen dat ik dit helemaal prima vond zo, dat er gedacht werd.....vertragen is juist goed en uiteindelijk vaak effectief.

Mijn collega Paulien vond dit een mooi moment om wat te versnellen en de boel een beetje op te schudden. Ook prima natuurlijk. Zij ging actiever vragen stellen. Dat maakte dat de kinderen makkelijker, gerichter konden antwoorden. Maar het werd ook onrustiger. Overall klonk ineens geroezemoes. Het stille breinkraken, of breinafstasten was daarmee voorbij. Voor sommige kinderen (inclusief de juf) voelde dit waarschijnlijk gemakkelijker. Voor mij interessant om het verschil te zien en te proeven, tussen de kinderen even laten dobberen in het ongewisse enerzijds, en actiever bevragen anderzijds. Beide nuttig, maar anders.

Voor mij lag hier meer nadruk op het proces. Ik weet nog dat deze klas moeite had met het feit dat de voorstelling geen 'logisch verhaal' was. Dat was een mooie gelegenheid om hen te vertellen hoe je naar zoiets kunt kijken...zoals in een museum bijvoorbeeld. Dat het meer gaat om de indruk, het gevoel, de ervaring die je opdoet, en dat dit heel persoonlijk kan zijn: de één haalt er iets anders uit dan de ander en dat kan boeiend zijn voor een vergelijking! Het tekenen ging ook hier weer heel goed. Er verschenen o.a. scènes uit de voorstelling. In korte tijd hele vellen vol!

3 MBO

Paulien had een meer doelmatige insteek bedacht voor dit gesprek: niet zozeer praten over de ervaring van de voorstelling, maar meer over de vraag hoe de studenten (pedagogische studierichting) zo'n soort voorstelling zelf zouden gebruiken/inzetten als leermateriaal of gespreksstof voor hun eigen toekomstige doelgroep. Wat zouden ze willen dat hun pupillen eruit haalden en hoe zouden ze dat kunnen aanvlagen? Een wat praktischer insteek dus, wellicht meer passend bij het MBO onderwijs type.

Ik vond het spannend of deze al wat oudere kinderen nog vrijuit zouden gaan tekenen. En was blij verrast dat dit na enige aarzeling wel degelijk gebeurde. Ook hier weer flinke vellen vol, en allemaal relevant.

4 ISK

Dit vond ik van tevoren het spannendste gesprek vanwege de mogelijke kwetsbaarheid/meer persoonlijke lading die de voorstelling met zich mee zou kunnen brengen voor deze kinderen. Voor mij werd dit het mooiste, meest indrukwekkende gesprek.

Dit was de enige groep die eerst ging tekenen. Expres, zodat ze in het gesprek eventueel naar hun tekening zouden kunnen verwijzen, voor houvast indien nodig. Dit werkte mooi, de kinderen/jongeren

lieten hun tekeningen zien en vertelden er iets bij of lazen voor wat ze erbij geschreven hadden. Het was bijzonder: sommigen vertelden heel persoonlijke dingen. Anderen bleven liever stil (dat heb ik gecheckt, om iedereen de kans te geven). Maar iedereen was betrokken, meende ik. Kinderen herkenden hun eigen situatie in de oorlogsscene en zetten daar tegenover dat ze zo blij waren nu hier in vrede te kunnen verblijven. Eén meisje had iets getekend wat ze nooit eerder had verteld. Over haar vlucht. De juf van de klas was helemaal aangedaan van dit nu naar buiten kwam.

Voor de één betekende de voorstelling (met de workshop erbij) de mogelijkheid zich meer gezien en erkend te voelen. Er daaraan uiting te geven. Voor de ander gaf het een opening om iets te openbaren wat tot dan toe verscholen was gebleven. Er gebeurde in korte tijd heel veel en dat was diep ontroerend. De kinderen bedankten heel hartelijk voor de voorstelling en het gesprek. En de juf was ontzettend blij hiermee!

Ik geloof trouwens dat dit de enige groep was tot nu toe die er geen 'last' van had dat de voorstelling geen 'gewoon' verhaal is, met kop en staart. Zij leken mindere problemen te hebben met het feit dat het meer een reeks van impressies en gemoedstoestanden is. Zoals het ook geschreven is door Maurice Maeterlinck.

Over opvallende zaken en thema's

—
Het niet denken te begrijpen van de kinderen van wat ze hadden gezien, kwam bij veel groepen in Doetinchem terug. Ze hebben dus duidelijk nog niet de open manier van kijken verworven die hierbij past.

—
Deze voorstelling is wat dat betreft een prachtige oefening in kijken zonder per sé te interpreteren. Een oefening in gewoon laten gebeuren en ervaren. En je dan idealiter later afvragen wat het voor je betekend heeft. Zoals je door een museum heen gaat en indrukken opdoet, en je afvraagt waarom je het één nu mooi vindt en het ander niet. Dat zet aan tot zelfonderzoek.

—
Het verschil tussen (het ene) voorgesprek en de nagesprekken. Het voorgesprek leek te helpen bij het zien van een niet verhalend stuk, en het gevoel van 'niet begrijpen'. Het had hen ruimte gegeven voor het vormen van eigen gedachten. Het was een levendig voorgesprek. En tijdens het korte nagesprekje kon er alsnog het één en ander op zijn plek vallen, zoals de gegroeide empathie voor de asielzoekerskinderen en het toch wel enigszins relativeren van het boeren conflict. De nagesprekken waren soms wat taaier... misschien doordat de kinderen nog onder de indruk waren. Of omdat het nu eenmaal moeilijk is na een heftige voorstelling iets zinnigs te zeggen. Of te durven zeggen. Het lukte steeds wel, maar kostte wat meer tijd. Wat je net hebt gezien moet echt eerst even nasudder... en dan is het dus meer een verwerkingsgesprek. Conclusie: beide zijn gunstig, maar hebben gewoon een andere functie.

—
Het werkte goed om tijdens het filosofische gesprek de uitgeprinte vragen neer te leggen. Kinderen die niet zo snel uit zichzelf iets wilden toevoegen aan het gesprek, vonden het vaak wel leuk (of durfden zo beter) een vraag uit te kiezen en te proberen deze te beantwoorden.

—
Het viel mij bij iedere ronde van de tekenopdracht op dat het tekenen met eerst alleen de zwarte stift heel effectief was. Geen afleiding door keuzes. Dat werkt heel sterk! Ze gooiden zó hun idee op het papier... en dan pas afwerken.

—
Ik was best verbaasd dat (bijna) iedereen tekent, en goed ook! Ikzelf vind de ruimte van het kader 'vrede, vrijheid, oorlog' goed werken. Het gaf genoeg richting en mogelijkheid voor iedereen. Het zette aan tot een rijke schakeling aan stijlen en ideeën. Maar volgens mij kan iedereen deze ruimte aan en ik zag prachtige, originele, bijzondere tekeningen verschijnen!

Overwegingen voor nieuwe workshops

—
Van te voren vertellen dat dit geen voorstelling is met een verhaal dat vanzelf van A naar Z gaat. Als dat meteen al duidelijk is, kunnen de kinderen het gewoon laten gebeuren, over zich heen laten komen, zonder energie en tijd te verspillen aan zoeken naar betekenis en logica. Mogelijk komt dat de ervaring ten goede. En komt er dan ook meer ruimte voor eigen associaties. Ik kan me ook voorstellen dat dit meer ruimte geeft in het nagesprek.

—
Misschien is het leuk om uit te proberen wat er gebeurt als we de kinderen van tevoren vragen tijdens de voorstelling eens te letten op wat ze voelen en denken. Dat geeft wellicht een mooi ervaringsgebaseerd begin aan het nagesprek. Wat vervolgens een springplank kan zijn naar nieuwe gedachten en vergelijkingen. Dan is het startpunt van het gesprek misschien iets helderder. Een opdracht geeft richting en (voor wie dat wil) houvast.

TEKST UIT DE VOORSTELLING

Ik leefde in tenten... tien jaar lang.
En mijn familie is daar nog steeds — in tenten.
Het is altijd een beetje eng, om in kampen te zijn.

Ik was een kind, dus ik mocht niet naar buiten.
En we zijn met een grote familie,
dus we konden ook niet samen naar buiten.
Dus sommigen van ons moesten alleen hun weg gaan.

We hoorden een harde knal.
We klommen het dak op en keken naar het buur dorp.
We zagen alleen rook opstijgen uit dat dorp.
En we zeiden: nee, het is goed, het is niets.

Toen wilde ik thee gaan drinken.
en net toen ik een slok nam ... bommen ...

Dus... verlang ik naar vrijheid. Voor mij.
Voor mijn familie.
En natuurlijk, voor iedereen die vrijheid zoekt.

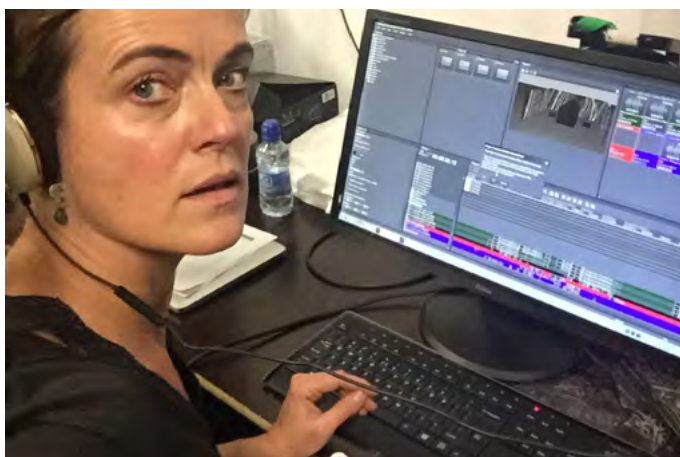
< TERUGBLIK

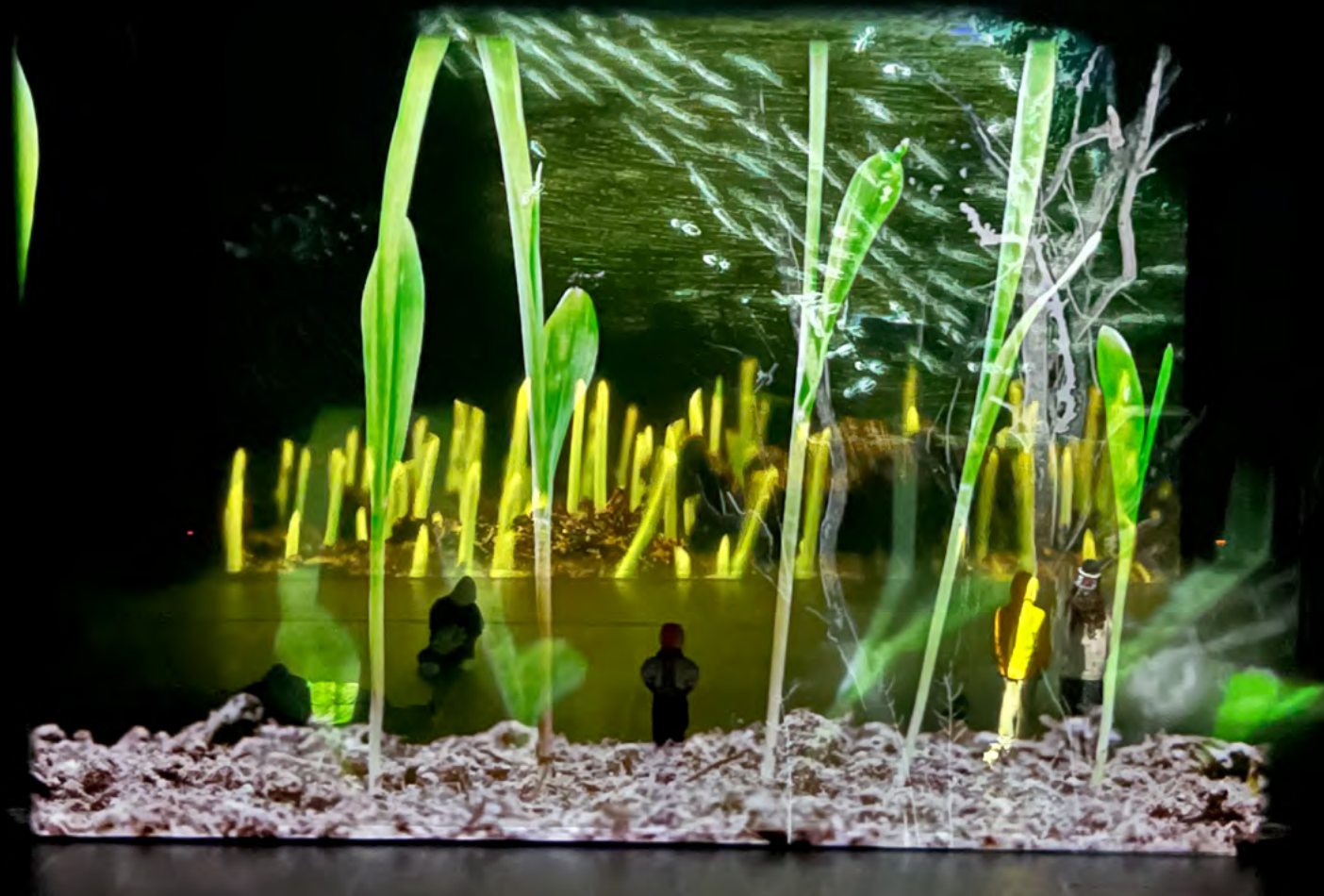
Er is uiteindelijk meer publiek terwijl er minder voorstellingen worden gespeeld. Alhoewel het nog steeds heel veel voorstellingen en heel veel speeldagen zijn. Dit komt omdat de opstelling in het maakproces verandert is van een immersieve opstelling op locatie naar een immersveopstelling in en traditionele frontale setting theaters. Deze vraag vanuit de partners heeft ertoe geleid dat we nu makkelijker kunnen spelen. Het project gaat nu een tweede toekomst tegemoet.

VOORUITBLIK >

Naast de genoemde theaters lopen er gesprekken voor series in o.a.:

- Harderwijk (waar veel scholen zullen komen)
- Dordrecht
- Zürich
- Delft
- Drachten

En net toen ik een slok
wilde nemen...

JUDITHNAB.NL